

Андрущенко Н. О.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри менеджменту та адміністрування
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

Andrushchenko N. O.
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor in the Department of Management and Administration
Vinnytsya Institute of Trade and Economics
Kyiv National University of Trade and Economics

СУКУПНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОРПОРАЦІЇ ЯК ЗАПОРУКА ЇЇ СТАБІЛЬНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

THE CUMULATIVE ECONOMIC POTENTIAL OF THE CORPORATION AS A GUARANTEE OF ITS STABLE FUNCTIONING

Анотація. У роботі висвітлено законодавчу базу корпоративного сектору економіки України, звернуто увагу на глобальну роль бізнесу та суттєвий вплив міжнародних корпорацій на зміни життєдіяльності значної частини населення світу. Проведено короткий аналіз останніх досліджень і публікацій із питання економічного потенціалу корпорацій як такого та його впливу на інноваційно-інвестиційний розвиток суспільства в цілому. Зосереджено увагу на необхідності аналізу та оцінювання ефективності використання інтелектуального потенціалу як важливої складової СЕПК. Означено проблему вимірювання сукупного економічного потенціалу корпорації.

Ключові слова: акціонерне товариство, інновація, інвестиція, капітал, корпорація, сукупний економічний потенціал корпорації, трансформаційний процес.

Вступ та постановка проблеми. Трансформаційні зміни в нинішній ринковій економіці України виявляються у вигляді комплексних інституційних і структурних перетворень. Одним із найважливіших чинників та іманентною складовою сучасної ринкової економіки є корпорація, що визначає поступ до постіндустріального розвитку, сукупний економічний потенціал якої має властивість впливати на темпи та якість ринкових трансформацій. Очевидним є факт, що в процесі недосконалих ринкових перетворень в Україні недооцінювалися можливості асоційованого підприємництва. Це спричинено значними помилками під час приватизації та корпоратизації, недосконалістю корпоративних організаційних структур, недостатнім використанням їхнього потенціалу, відсутністю дієвих стратегій його ефективного формування, нарощування й розвитку. Саме це й зумовило актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним із головних завдань формування національної інноваційної системи України є черговий розвиток вітчизняних корпорацій за рахунок інтеграції з науковими установами та державою з метою забезпечення реалізації моделі інноваційно-інвестиційного розвитку економіки. У зв'язку з цим набувають актуальності питання щодо визначення стратегій, механізмів, методів, моделей управління корпораціями, адекватних реаліям трансформаційного процесу. Важливим напрямом досліджень корпоративного управління є систематизація теоретико-концептуальних засад, методологічних підходів і практичних рекомендацій щодо формування, оцінювання, використання та розвитку корпоративних структур в умовах мінливого зовнішнього середовища. Ці питання всебічно вивчали такі науковці, як: Б. Андрушків, А. Воронкова, В. Євтушевський, А. Задоя, Ф. Зинов'єв, В. Іноземцев, Г. Козаченко, І. Мазур, В. Осецький, В. Порохня, С. Салига, А. Семенов,

Г. Семенов, Л. Сергєєва, А. Сірко, В. Федулова, А. Ткач, А. Турило, В. Шапіро, В. Якубенко та ін.

Особливої уваги, на нашу думку, заслуговують праці, присвячені конкретним проблемам управління, формування, оцінювання, використання потенціалу підприємства (корпорації), його окремих складових, зокрема дослідження Л. Абалкіна, В. Авдєєнко, О. Балацького, І. Дежкіної, Ю. Донець, П. Ігнатовського, А. Задой, Н. Краснокутської, І. Лукінова, Р. Мочалова, О. Олексюка, Е. Попова, І. Рєпіної, О. Федоніна, Н. Чухрай та ін. Потенціал підприємств у цих працях розглядається з ресурсного або ресурсно-функціонального погляду. Проте дане питання потребує подальшого вивчення.

Метою даної роботи є поглиблення теоретико-методологічного обґрунтування щодо формування й розвитку сукупного економічного потенціалу корпорацій.

Результати дослідження. Сьогочасний корпоративний менеджмент на перше місце ставить проблему адаптації корпоративних структур до змін мінливого зовнішнього середовища шляхом запровадження стратегічних та інноваційних методів управління, але варто зауважити, що ідея корпоративного об'єднання підприємств між собою не є новою. На різних етапах розвитку суспільства можна було спостерігати певні ознаки об'єднань людей за фаховою або іншими діловими ознаками, серед яких найвідоміші аграрні, цехові (виробничі та сервісні), судноплавні та ін. Перехід від командно-адміністративної системи до ринкової спровокував значні зміни в структурі відносин власності в Україні. За час формування корпоративного сектору економіки України було сформовано відповідну законодавчу базу: Господарський кодекс України; Цивільний кодекс України; закони України «Про акціонерні товариства», «Про власність», «Про господарські товариства», «Про державну програму приватизації»,

«Про обмеження монополізму і недопущення несумлінної конкуренції», «Про промислово-фінансові групи», «Про цінні папери і фондову біржу»; Концепція формування і функціонування фондового ринку в Україні; Указ Президента України «Положення про холдингові компанії, що створюються в процесі корпоратизації і приватизації».

Доцільно наголосити на глобальній ролі бізнесу, яка полягає у зростаючому впливі міжнародних корпорацій на зміни життєдіяльності дедалі більшої частини населення світу. Розвиток телекомунікацій і транспорту, стрибкоподібне зростання електронної комерції, використання сучасної комп'ютерної техніки не лише в діловому житті, а й у побуті – це далеко не повний перелік напрямів впливу міжнародних корпорацій на якісні зміни життя мільйонів людей різних країн.

Нами поділяється думка дослідниці Л.С. Головкиної стосовно того, що корпорація – це соціально орієнтована суспільна структура, що формує певні правила дій і який властивий високий рівень соціалізованості. Цілком зрозуміло, що корпорація – це особлива відкрита соціотехнічна система акціонерного типу в економіці, яка структурується на підсистеми. До її складу, як підрозділи, може входити багато підприємств, які є складовими акціонерного товариства; підприємство (корпорація) може бути акціонером багатьох інших акціонерних товариств чи об'єднуватися з іншими акціонерними товариствами в інтегровані корпоративні структури. Потужність та сталість корпорації забезпечується за рахунок дії емерджентного й синергетичного ефектів, але ця структура має постійно перебувати в адаптаційному процесі, щоб протидіяти викликам мінливого зовнішнього середовища [1].

Усталеним в економічній науці є традиційний підхід до цільових установок розвитку корпорації в ринкових умовах, який ґрунтується на тому, що головна мета (місія) підприємства полягає в максимізації капіталу або, принаймні, розрахункового прибутку (вартісні, монетарні цілі) з урахуванням соціальних цілей та викликів зовнішнього середовища. Безумовно, правильна початкова орієнтація (цілі) і сприятливі початкові умови (забезпеченість матеріальними, фінансовими, трудовими, інформаційними ресурсами тощо) – основа ефективного функціонування будь-якої корпорації. Разом із тим ефективно управління корпорацією є насамперед одним із головних чинників досягнення запланованих цілей.

Ми впевнені в тому, що саме сукупний економічний потенціал корпорації є основою для прийняття стратегічних рішень. Саме він визначає напрями розвитку корпорації, виходячи з ринкових умов, зумовлює формування конкретної програми дій на перспективу та є базовим критерієм управління.

Якщо досліджувати сутнісні характеристики поняття «сукупний економічний потенціал корпорації» та складові, що його визначають, слід зауважити, що чіткі погляди науковців щодо зазначеної категорії практично ще не склалися. Виходячи із загальносформованого визначення корпорації, теоретично обґрунтовано сутність категорії «сукупний економічний потенціал корпорації», який слід розглядати як здатність інтегрованих потенціалів складових елементів системи отримувати посилювальний ефект у результаті спільної діяльності та бути джерелом сталого розвитку самої корпорації [2].

Враховуючи вже існуючі погляди науковців щодо складових економічного потенціалу, складності та багатоаспектності категорії «сукупний економічний потенціал корпорації» (СЕПК), можна стверджувати, що він складається з інтегрованих, взаємопов'язаних елементів, а саме: інтелектуального, трудового, пасіонарного, соціального, виробничого, фінансового, інноваційно-інвестиційного,

логістичного, маркетингового, екологічного, експортного, фондового потенціалів та потенціалу менеджменту. На думку вітчизняних дослідників, фундаментальною, генерувальною складовою СЕПК є саме інтелектуальний потенціал, який відіграє роль рушійної сили розвитку.

Першочерговою методологічною проблемою съюдження є ще й вимірювання сукупного економічного потенціалу, що спричинено необхідністю визначення реальної величини сукупного економічного потенціалу та дає змогу вітчизняній корпорації не тільки вирішувати питання формування стратегії свого розвитку, але й ефективного керування власними ресурсами та досягнення стратегічних і оперативних цілей у цілому.

Певна складність даного питання полягає в тому, що воно саме по собі охоплює помітне коло невирішених на даний момент аспектів, а саме:

1) пошук, вибір і створення адекватних одиниць вимірювання та приведення їх до цілісної метричної системи – метрична проблема;

2) спостереження за мінливими станами вимірюваного сукупного економічного потенціалу (об'єкта) – методологічна проблема;

3) вибір вимірників для оцінювання якісних параметрів сукупного економічного потенціалу та визначення величин, які використовуються в розрахунках: показників, індикаторів, критеріїв, що мають підлягати якісно-кількісному оцінюванню, – метрологічна проблема;

4) розробка моделі вимірювання сукупного економічного потенціалу корпорації як складного об'єкта та комплексного оцінювання його функціонування і розвитку – теоретична проблема.

Загальновідомо, що логістиці (логістичний менеджмент) притаманний активний інтегративний потенціал, здатний поєднати та поліпшити взаємодію між такими базовими функціональними сферами, як постачання, маркетинг, дистрибуція між дочірніми підприємствами корпорації та її структурними підрозділами, а також оптимізувати реалізаційні процеси. Саме логістичний менеджмент підтримує системну стійкість корпорації на ринку, згладжуючи внутрішньофірмові суперечності між закупівлями, маркетингом, фінансами, продажами й відносинами з логістичними посередниками; сприяє формуванню, нарощуванню та розвитку сукупного економічного потенціалу корпорації як за рахунок внутрішньої оптимізації дій, так і зовнішньої.

Аналіз існуючих підходів до формування та розвитку сукупного економічного потенціалу показує, що достатній його рівень є джерелом розвитку і зростання корпорації та сприяє нарощуванню потужності у сфері корпоративного управління й вирішенню поточних і стратегічних завдань корпорацій на мікро-, мезо- та макрорівнях, а також завдань розвитку регіону [3]. Ґрунтовне концептуальне осмислення феномену управління колективним економічним потенціалом корпорацій спирається на синхронізацію векторів траєкторій розвитку систем різних рівнів ієрархії: потенціалу корпорації як різновиду мікроекономічних систем регіону й економічної системи мезорівня, галузі як підсистеми мезорівня та складової загальної макроекономічної народногосподарської системи. У межах цілеорієнтованого підходу першочерговою проблемою є необхідність удосконалення концептуальних, методичних підходів, моделей, механізмів прийняття ефективних управлінських рішень стосовно використання та розвитку сукупного економічного потенціалу корпорації.

Виходячи із зазначеного, можна зробити висновок про те, що управління сукупним економічним потенціалом корпорації є заданою траєкторією руху корпорації, що здійснюється на практиці через використання її сукупного

економічного потенціалу. Місце та роль сукупного економічного потенціалу в системі стратегічного управління корпорацією досить ґрунтовно досліджено О.М. Риженко [4]. Систему «сукупний економічний потенціал корпорації» у структурі потенціалу регіону подано на рис. 1.

Рис. 1. Система «сукупний економічний потенціал корпорації» у структурі потенціалу регіону

У межах концептуального підходу до формування та оцінки сукупного економічного потенціалу корпорації запропоновано й обґрунтовано методичний підхід, що ґрунтується на використанні методу оцінювання ефективності використання трудового потенціалу корпорації (підсумковий показник трудового потенціалу), системи оціночних показників при визначенні рівня виробничого, фінансового, управлінського потенціалів, способів оцінювання вартості трудових ресурсів, використання «пелюсткової» моделі та кластерного аналізу для оцінювання складових елементів СЕПК.

На основі проведеного науковцями аналізу теоретико-методологічних та концептуальних підходів до вирішення завдань розвитку корпорації вважаємо, що важливим етапом формування сукупного економічного потенціалу є розробка інноваційних проектів і методичних підходів до реалізації складних проектів з підвищення рівня сукупного економічного потенціалу корпорації. Питання вироблення оптимальних рішень реалізації складних проектів є проблемними, потребують проведення досліджень, спрямованих на виявлення співвідношень «витрати – результати – тривалість і ризик» [1].

Нами поділяється думка Л.О. Добрик стосовно того, що мінімізація зусиль підприємства за рахунок зменшення тривалості проектів, оптимального використання ресурсів сприяє збереженню сукупного економічного потенціалу та його ефективному перерозподілу для реалізації інших інноваційно-інвестиційних проектів або переадресування частки фінансових ресурсів корпорації на розвиток та реалізацію стратегічних корпоративних цілей [5].

Загальновідомим є той факт, що процес формування корпорацій у вітчизняній економіці носить досить суперечливий та непослідовний характер. Особливості формування зазначених структур у перехідній економіці зумовлені насамперед двома групами обставин: по-перше, це стереотипи свідомості людей, які звикли до застарілої централізованої системи господарювання; по-друге, це наслідки та результати реалізації визначених державою цільових напрямів і методів проведення ринкової трансформації та структурної перебудови економіки України.

Недосконалість приватизаційних процесів спричинила виникнення різних помилок та проблем, які пов'язані з інституційними невідповідностями. Так, практично до

теперішнього часу в багатьох акціонерних товариствах наявні застарілі лінійно-функціональні або матричні структури, які не мають досить розвинених функцій, зворотних зв'язків, необхідного інформаційного забезпечення; спостерігається недостатній рівень освоєння нових конкурентоспроможних моделей продукції, технології застарілі, домінують жорсткі виробничі схеми, що не дають змоги адекватно реагувати на потреби споживачів.

На жаль, безсистемна, інституціонально не забезпечена масова приватизація в Україні призвела до фантастичного перерозподілу суспільного капіталу на користь олігархів. Загалом, майже 85% вартості державного майна було фактично приватизовано на безоплатній основі (38% – через механізми створення так званої колективної власності і 47% – через сертифікатний механізм) (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Динаміка розвитку корпоративних об'єднань в Україні, од.

Види корпоративних структур	Роки				
	2011	2012	2013	2014	на 01.12. 2015
Акціонерне товариство	33976	33 084	31 993	31323	30696
Асоціація	2751	2 841	2 953	3 033	3103
Корпорація	824	842	849	859	866
Консорціум	80	84	84	88	88
Концерн	406	403	400	398	393
Разом	38037	37 254	36 279	35701	35146

Обов'язковою умовою ефективного розв'язання проблем соціально-економічного розвитку корпорацій є остаточне формування та подальше вдосконалення національної системи корпоративного управління, в якій мають бути належно презентовані права й інтереси всіх учасників корпоративних відносин відповідно до їхнього внеску в діяльність акціонерних товариств. Саме тому створення механізмів корпоративного управління є одним із завдань сучасної економічної політики держави.

Найважливіша системна й системотехнічна проблема виробництва – це комплексне оцінювання умов реалізації інноваційних проектів на основі єдиного знаменника всебічного використання потенціалу розвитку корпорації: тріади «мета – критерій – обмеження» і тріади «постачальники – виробництво – споживачі».

Висновки. Отже, у зв'язку з вимогами ринкової економіки та нагальною необхідністю планування діяльності корпорації вирішення стратегічних завдань виникає необхідність аналізу й оцінювання ефективності використання величини інтелектуального потенціалу як генерувальної складової СЕПК із метою його оптимальної реалізації та підвищення стійкості підприємства в контексті регіону. Також управління сукупним економічним потенціалом у контексті концептуального підходу доцільно розглядати як процес цілеспрямованої дії на потенціал корпорації в системі координат економічного розвитку регіону для спрямування його до стратегічно орієнтованого майбутнього. Складні трансформаційні процеси в зовнішньому і внутрішньому середовищах потребують від корпорацій передусім пошуку шляхів збереження та нарощування потенціалу як за рахунок оптимізації матеріальних запасів, так і за рахунок розвитку системи реалізації продукції на підприємстві, удосконалення збутової мережі, логістичного та технологічного оновлення процесу реалізації продукції, пошуку нових ринків збуту та постійної адаптації до викликів мінливого зовнішнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Головкова Л.С. Сукупний економічний потенціал корпорації: формування та розвиток: [монографія] / Л.С. Головкова. – Запоріжжя: КПУ, 2009. – 339 с.
2. Порохня В.М. Моделювання макроекономічного розвитку держави: [монографія] / В.М. Порохня, Ю.О. Колісник, Л.В. Кухарева. – Суми: УАБСНБУ, 2011. – Ч. 1. – С. 7–22.
3. Тянь Р.Б. Управління проектами у виробничих системах: [монографія] / Р.Б. Тянь, І.Д. Павлов. – Запоріжжя: ЗІДМУ, 2016. – 208 с.
4. Риженко О.М. Гнучка інтегрована система планування і контролю діяльності підприємства / О.М. Риженко // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2014. – № 1. – С. 84–87.
5. Добрик Л.О. Технологія управління в системі реалізації на функціональному рівні / Л.О. Добрик // Інвестиції: практика та досвід. – Київ, 2012. – № 20. – С. 31–34.

Анотація. В роботі освітлена законодавча база корпоративного сектора економіки України, звернено увагу на глобальну роль бізнесу і суттєве вплив міжнародних корпорацій на зміни життєдіяльності значної частини населення світу. Проведено короткий аналіз останніх досліджень і публікацій по питанню економічного потенціалу корпорацій як такого і його впливу на інноваційно-інвестиційне розвиток суспільства в цілому. Зосереджено увагу на необхідності аналізу і оцінки ефективності використання інтелектуального потенціалу як важливої складової СЕПК. Відзначено проблему вимірювання сукупного економічного потенціалу корпорації.

Ключевые слова: акціонерне суспільство, інновація, інвестиція, капітал, компанія, сукупний економічний потенціал корпорації, трансформаційний процес.

Summary. The paper highlights the legal framework of corporate sector of Ukraine, drawn attention to the role of global business and the significant influence of multinational corporations to change life substantial part of the world. A brief analysis of recent research and publications on the issue of the economic potential of corporations as such and its impact on innovation and investment development of society as a whole. The emphasis is on the need for analysis and evaluation of efficiency of use of intellectual potential as an important component SEPК. Author determined the problem of measuring the total economic potential of the corporation.

Key words: corporation, innovation, investment, capital, corporation aggregate economic potential of the corporation, the transformation process.